

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

2011 – 2012

Základní škola Kostelec nad Černými lesy

*Nám. Smiřických 33
Kostelec nad Černými lesy*

OBSAH

- 1) Úvod
- 2) Charakteristika a specifika školy
- 3) Zmapování současné situace ve škole
- 4) Cíle vyplývající ze zmapované situace
 - a. hlavní dlouhodobý cíl
 - b. specifické krátkodobé cíle
- 5) Postupy, opatření a aktivity k dosažení vytyčených cílů
 - a. Práce pedagogů
 - b. Spolupráce s rodiči
 - c. Programy preventivních aktivit pro žáky
 - Informace o činnosti ŠMP a možnosti pomoci
 - Preventivní aktivity realizované školou
 - Preventivní aktivity realizované externími spolupracovníky či organizacemi
 - Dlouhodobé preventivní aktivity
 - Prevence reagující na konkrétní situaci
 - Volnočasové aktivity
- 6) Pravidla pro řešení přestupků žáků proti školnímu řádu
- 7) Spolupráce s okolím (odborníci a příslušné organizace)
- 8) Evaluace preventivních opatření
- 9) Časový harmonogram aktivit
- 10) Finanční rozpočet na preventivní aktivity
- 11) Školská legislativa aneb z čeho vycházíme při tvorbě MPP
- 12) Seznam dostupné odborné a metodické literatury, videotéka, web stránky, časopisy
- 13) Seznam organizací zabývajících se problematikou primární prevence rizikového chování, organizací poskytující odbornou pomoc
- 14) Program proti šikanování
- 15) Školní a klasifikační řád

1) ÚVOD

Minimální preventivní program vychází z pokynu MŠMT, č.j.: 20 006/2007-51, který do prevence jevů rizikového chování zařazuje :

- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění
- HIV/AIDS a další infekční nemoci související s užíváním návykových látek
- kriminalitu
- virtuální drogy a gambling,
- záškoláctví
- šikanu a jiné násilí, rasismus, xenofobii a intoleranci

Primární prevence se dále zaměřuje na rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech :

- domácího násilí
- týrání a zneužívání dětí
- ohrožování mravní výchovy mládeže
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)
- sebepoškozování aj.

Jeho cílem je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví, bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti.

2) CHARAKTERISTIKA A SPECIFIKA ŠKOLY

- Školu navštěvuje 588 žáků: 342 na prvním stupni - a 246 na druhém stupni. Jsou rozděleni do 26 tříd, na prvním stupni je 15 tříd a na druhém stupni 11 tříd.
- ZŠ Kostelec nad Černými lesy má celkem 45 pedagogických pracovníků, kteří se podílejí na naplňování výchovných a vzdělávacích cílů. Chod školy dále zabezpečuje hospodářka, ekonom, školník a uklízečky, vedoucí školní jídelny a kuchařky, tj. celkem 17 provozních zaměstnanců.
- Ředitelem školy je Mgr. Lenka Lasáková. Zástupci ředitele školy jsou Mgr. Jitka Kunteová (I. stupeň) a Mgr. Stanislav Záboj (II. stupeň).
- Žáci jsou vyučováni ve 26 kmenových učebnách. Všechny třídy jsou vybaveny novým školním nábytkem, který odpovídá evropským normám. Dále využívají odborné pracovny (angličtina, chemie, hudební výchova, počítače atd.).
- Naše škola je v okruhu 30 km jedinou školou, která umožňuje vzdělání tělesně postiženým žákům. Od začátku letošního školního roku je naše škola zcela bezbariérová. V současné době školu navštěvují 3 vozíčkáři. Adélka navštěvuje již 9. třídu, René 5. třídu a Ondřej 4.

3) ZMAPOVÁNÍ SOUČASNÉ SITUACE VE ŠKOLE

V současné době shledáváme, že největším problémem žáků je kouření (kdy hlavně věk tzv. začínajících kuřáků rapidně klesá) a alkohol (hlavně u starších žáků). V menší míře pak stoupající agresivita žáků.

Nutno podotknout, že tyto problémy jsme nezaznamenali v prostorech školy, ale je to problém spíše volného času žáků.

Proto bude minimální preventivní program více zaměřen právě na tuto problematiku.

4) CÍLE VYPLÝVAJÍCÍ ZE ZMAPOVANÉ SITUACE

a. HLAVNÍ DLOUHODOBÝ CÍL

- Na základě zmapování současné situace především snížení počtu již pravidelných kuřáků a také předcházet prvním zkušenostem s kouřením a také s alkoholem.
- Dalším dlouhodobým principem preventivní strategie minimálního programu je osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu, prevence a rozvoj dovedností, které vedou u dětí k odmítání všech druhů destruktivního chování, projevu agresivity a porušování zákona.
- Prohlubování komunikačních dovedností je základním prostředkem řešení konfliktů a překonávání překážek. Posilováním osobního růstu žáků chceme naplnit formování psychicky zdravé a odolné osobnosti.

b. SPECIFICKÉ KRÁTKODOBÉ CÍLE

- Rozšíření prevence úrazů, násilí, alkoholismu, kuřáctví, gamblerství, drogové závislosti atd. - a tím tedy snížení rizikového chování žáků.
- Naznačení řešení problémů a prevence nemocí (např. anorexie, bulimie, pohlavně přenosné choroby atd.)
- Výchova ke zdravému životnímu stylu + volnočasových aktivit
- Zkvalitnění koordinace při předávání informací mezi učiteli, rodiči a specializovanými pracovišti

5. POSTUPY, OPATŘENÍ A AKTIVITY K DOSAŽENÍ VYTYČENÝCH CÍLŮ

a. PRÁCE PEDAGOGŮ

I. stupeň

Primární prevenci na prvním stupni zajišťuje především třídní učitel, s jednotlivými tématy se děti setkávají především v prvouce, tematickém bloku Člověk a jeho svět, přírodovědě a vlastivědě.

Při výuce pedagogové využívají různých metod – např. výklad, předávání informací, beseda, samostatná práce, skupinová práce, projektové vyučování, dramatická výchova atd.

Zaměření prevence:

- Navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě
- Osvojování a upevňování základních návyků v rámci hygieny a životosprávy
- Základní informace z oblasti prevence, experimentování s alkoholem a cigaretami, poučení o nebezpečnosti jiných škodlivých látek
- Péče o vlastní zdraví a péče o osobní bezpečí
- Situace ohrožení a první pomoc
- Zaměření pozornosti na včasné odhalení specifických poruch učení
- Podpora všestranného rozvoje osobnosti žáka
- Ekologická výchova
- Podpora nabídky zájmových činností, filmových a divadelních představení, koncertů a besed
- Podpora účasti v sportovních, výtvarných, dopravních a vědomostních soutěžích

II. stupeň

S tématy z oblasti rizikového chování se pracuje v předmětech: Výchova k občanství, Přírodopis, Chemie, Tělesná výchova, Sport v přírodě, Dopravní a zdravotní výchova.

Využívá se metod výkladu, samostatné práce, vyhledávání informací, práce s médii, skupinová práce, práce s materiálem, hraní rolí – mediální výchova či dramatická výchova, projektové vyučování, besedy, přednášky, systém formování osobnosti v blocích výuky (program dlouhodobé prevence – *Prev-Centrum o.s.*)

Výchova k občanství

6. ročník:

Domov a rodina, Denní režim, Zdravý životní styl

EUDAP – Projekt poskytuje nástroje pro práci s tématy, jako jsou sociální vlivy, životní dovednosti a drogová prevence ve stanoveném souboru dvanácti vyučovacích hodin. (certifikát k programu Mgr. Marta Knopová - MP).

7. ročník:

Život mezi lidmi – lidské vztahy, Člověk a kultura

8. ročník:

Člověk a dospívání, Člověk hledající společenství, svůj svět a sebe sama

9. ročník:

Člověk ve společnosti, Volba povolání

Přírodopis

8. ročník:

První pomoc, Zdravý životní styl, Drogy a jejich vliv na náš život, Vliv kouření, drog a stresu na lidský organismus

9. ročník:

Ochrana přírody, Ekologie

Chemie

8. ročník:

Jedovaté anorganické látky

9. ročník:

Léčiva, drogy, otravné látky

Tělesná výchova

6. – 9. ročník:

Pohybová aktivita a sport jako pevná součást denního režimu, Odmítání návykových látek neslučujících se s etikou a zdravím, čestné soupeření, fair-play, respekt k opačnému pohlaví

Sport v přírodě

6. – 9. ročník:

Zvyšování sebedůvěry a sebehodnocení, Rozvíjení sociálních vztahů, Budování důvěry k ostatním lidem

Dopravní a zdravotní výchova

6. – 9. ročník:

Posilování solidarity a tolerance ve společnosti, Účast na dopravních soutěžích, zvyšování sebehodnocení a zdravé sebedůvěry.

Aktivity pro učitele:

- ✓ Informace o návykových látkách a jejich účincích (studijní materiály, přednášky, výsledky anket, DVPP atd.)
- ✓ Seznamování s preventivním programem školy, možnost doplnění informací s ohledem na školní vzdělávací program (rizikové chování, kriminalita, virtuální drogy, gamblarství, záškoláctví, násilí, agresivita, rasismus, xenofobie, intolerance, antisemitismus)
- ✓ Informace o postupu při událostech souvisejících s případným užíváním návykových látek žáky
- ✓ Možnost konzultace případných problémů s výchovnými poradci, metodikem prevence, školním psychologem
- ✓ Aktivně se podílet na sestavení dotazníků kurzů pro 6. – 9. ročník
- ✓ V případě nutnosti řešení problému spolupracovat s rodiči, výchovným poradcem či metodikem prevence nebo jinými organizacemi (např. Policie ČR, sociální odbor aj.)
- ✓ Sebevzdělávání

Pedagogičtí pracovní vzájemně spolupracují v rámci pravidelných schůzek předmětových komisí. Během školního roku se účastní různých školicích a prožitkových kurzů, dle aktuálních potřeb školy. Co se týče prevence, tak v současné době studují obě výchovné poradkyně, metodik prevence dokončil studium v dubnu 2011.

Po celý školní rok mají pedagogové možnost využití služeb naší školní psycholožky, která pracuje s třídním kolektivem, ale poskytuje také individuální sezení pro žáky, učitele i rodiče.

b. SPOLUPRÁCE S RODIČI

- Příprava materiálů souvisejících s prevencí a výchovou ke zdravému životnímu stylu
 - třídní schůzky: společné nebo konzultační (dle potřeby)
 - webové stránky školy
 - informační nástěnky
 - volný přístup k materiálům s danou problematikou
- Poradenství v oblasti prevence a řešení problémů – konzultační hodiny nebo kdykoliv po předchozí domluvě
- Možnost nabídky besedy – dle potřeby, popřípadě možnost účasti na akci pořádané školou

- Spolupráce se školním psychologem, výchovným poradcem nebo metodikem prevence – konzultační hodiny nebo kdykoliv po domluvě

c. PROGRAMY PREVENTIVNÍCH AKTIVIT PRO ŽÁKY

➤ INFORMACE O ČINNOSTI ŠMP A MOŽNOSTI POMOCI

- ✓ Sdělení těchto informací třídními učiteli žákům na třídnických hodinách a rodičům v rámci třídních schůzek, popř. na webových stránkách školy
- ✓ Možnosti pomoci budou závislé na konkrétní situaci a budou řešeny (pokud to bude třeba) s odbornými pracovníky

➤ PREVENTIVNÍ AKTIVITY REALIZOVANÉ ŠKOLOU

- ✓ Schránka důvěry
- ✓ Podpora volnočasových aktivit
- ✓ Dotazníky pro jednotlivé třídy (průzkum šikany, kouření, užívání drog, formování postojů atd.)
- ✓ Žáci žákům (Mikuláš, adopce na dálku, vánoční strom, čtení pro první třídy, spolužák učitelem, dětský den atd.)
- ✓ Doporučování účasti na ročníkových kurzech – např. turistický, lyžařský, cyklistický nebo vodácký
- ✓ Posilování sportovních aktivit žáků v souvislosti s vytvářením mezilidských a mezinárodních vztahů – např. sportovní setkání škol atd.
- ✓ Spolupráce se školním psychologem, výchovným poradcem a metodikem prevence
- ✓ Nástěnka – důležité informace týkající se primární prevence

➤ PREVENTIVNÍ AKTIVITY REALIZOVANÉ EXTERNÍMI SPOLUPRACOVNÍKY ČI ORGANIZACEMI

- ✓ **Divadlo Vetři** – představení pro žáky I. i II. stupně.

☞ *Na základě dvouleté osvědčené spolupráce s tímto divadlem, zařadíme i letos další představení do našeho programu minimální prevence*

Program divadla je postaven tak, aby zábavnou a nenásilnou formou naučil žáky přemýšlet o různých nástrahách a nebezpečích, se kterými se mohou setkat v běžném životě. Ať již jde o bezpečnost silničního provozu (jízdu na kole, kolečkových bruslích, skateboardu, přecházení atd.), nebo rizika při sportování, drogová problematika, alkohol a cigarety, další závislosti, nebo domácí násilí, chování mezi dětmi, udržování pořádku, kybešikana, stalking atd.

Děti se formou zábavných modelových situací učí, jak se zachovat v té dané situaci.

Žáci jsou po celou dobu aktivně zapojeny do dění na jevišti, sami ovlivňují další děj, přičemž jsou nenásilnou formou vedeny k tomu správnému konci.

✓ **Přednášky či besedy dle aktuální nabídky**

➤ **DLOUHODOBÉ PREVENTIVNÍ AKTIVITY**

- ✓ **EUDAP Unplugged**– European Drug Addiction Prevention Trial = Evropský program prevence závislosti na drogách – 6. třídy, lekce v rámci předmětu Výchova k občanství
- ✓ Programy primární prevence – **Prev-Centrum o.s.** – 7. až 9. ročníky, dva tříhodinové bloky v každém ročníku
- ✓ Práce školní psycholožky (ve spolupráci s učiteli, popř. rodiči) v třídních kolektivech, ale také u jednotlivých žáků – I. i II. stupně

➤ **PREVENCE REAGUJÍCÍ NA KONKRÉTNÍ SITUACI**

- ✓ Spolupráce žáka či žáků s metodikem prevence, výchovným poradcem či psychologem
- ✓ Pokud to vyžaduje daná situace, spolupráce s dalšími organizace, které zajistí brzké vyřešení daného problému (Policie ČR, ped.-psych. poradna atd.)

➤ **VOLNOČASOVÉ AKTIVITY**

Škola a jiné spolupracující organizace nabízí následující zájmové kroužky pro žáky:

- ✓ Výtvarné techniky
- ✓ Skřítek šikula
- ✓ Mažoretky
- ✓ Keramický kroužek
- ✓ Pohybové hry
- ✓ Taekwon – do
- ✓ Hasiči
- ✓ Angličtina
- ✓ Orientační běh
- ✓ Basketbal
- ✓ Šachy
- ✓ Rybaření
- ✓ Aerobic

6) PRAVIDLA PRO ŘEŠENÍ PŘESTUPKŮ ŽÁKŮ PROTI ŠKOLNÍMU ŘÁDU

- **Třídní učitel** prošetří přestupek, navrhuje řešení
 - ✓ informuje rodiče
 - ✓ informuje výchovné poradce, popř. metodika prevence a provedou zápis
 - ✓ kontroluje přijatá opatření
- **Výchovný poradce** na doporučení třídního učitele, na žádost rodičů
 - ✓ ve spolupráci s třídním učitelem, psychologem, zainteresovanými pedagogy a žáky prošetří přestupek
 - ✓ navrhuje řešení, provede zápis
 - ✓ informuje rodiče
 - ✓ kontroluje přijatá opatření
- **Metodik prevence** na základě doporučení pedagogů
 - ✓ ve spolupráci s třídním učitelem, výchovným poradcem, psychologem, zainteresovanými pedagogy a žáky prošetří přestupek
 - ✓ navrhuje řešení, provede zápis
 - ✓ informuje rodiče
 - ✓ kontroluje přijatá opatření
- **Ředitel školy**
 - ✓ seznámí se s řešenými přestupky, s navrženými opatřeními
 - ✓ svolává výchovnou komisi
 - ✓ v případě potřeby žádá o pomoc odborníky
 - ✓ podle potřeby jedná s rodiči
 - ✓ podle potřeby hlásí přestupek příslušným orgánům
- **Výchovná komise**
 - ✓ pozve rodiče k jednání
 - ✓ projedná přestupek žáka
 - ✓ navrhne řešení
 - ✓ provede zápis

7) SPOLUPRÁCE S OKOLÍM

- **Prev-Centrum o.s.**
- **Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje**
- **Policie ČR**
- **Martina Pokorná - psycholožka**

- **Robert Svoboda – záchranář + školitel 1. pomoci**
- **Sokol**
- **Obecní úřad Kostelec n. Č. l.**

8) EVALUACE PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ

- ✓ Dosavadní preventivní opatření, aktivity a spolupráce s okolními organizacemi se nám jeví jako velice dobrá. Pokud se vyskytne nějaký problém, snažíme se v co nejkratší době nalézt vhodná řešení, popřípadě doporučení na určité specialisty. Jako bezproblémovou hodnotíme spolupráci především s Policií ČR.
- ✓ Na konci minulého školního roku jsme ve škole rozšířili kamerový systém, což by mělo vést k minimalizaci vandalismu na školním majetku (tam, kde kamery byly již dříve, se většina těchto případů totiž vyřešila).
- ✓ Do školního řádu jsme loni zapracovali novou formuli proti záškoláctví.

9) ČASOVÝ HARMONOGRAM AKTIVIT

- Během celého školního roku
 - ✓ Jednotlivé předměty a témata (viz. kap. č. 5)
 - ✓ Primární prevence Prev-Centrum o.s (viz. kap. č. 5)
 - ✓ EUDap – možnost dvanácti lekcí, 6. třídy
 - ✓ Dotazníkové šetření dle aktuálních problémů
- Jednorázově
 - ✓ Říjen 2011: Navázání spolupráce s francouzskou školou Mamirole
Beseda s panem starostou města Kostelce n. Č. l.
 - ✓ Leden 2012: Lyžařský kurz pro 7. třídy
 - ✓ Jaro 2012: Divadlo VeTři
 - ✓ Květen/Červen 2012: Cyklistický kurz pro 8. třídy
Vodácký kurz pro 9. třídy
 - ✓ Červen 2012: Dětský den
Sportovní setkání škol: ZŠ Úpice-Lány
- Další akce plánujeme dle možností a aktuální nabídky

10) FINANČNÍ ROZPOČET NA PREVENTIVNÍ AKTIVITY

- Prevence na kalendářní rok 2012: cca. 70 000,- Kč (ochrana člověka v mimořádných situacích, primární prevence, školení pedagogů, sociometrie, dětský den aj.)

- Dále plánujeme: další akce dle nabídky a finančním možností

11) ŠKOLSKÁ LEGISLATIVA - Z ČEHO VYCHÁZÍME PŘI TVORBĚ MPP -

- ✓ Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky č.j.: 24 246/2008-6
- ✓ Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních, č.j.: 20 006/2007-51
- ✓ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012
- ✓ Národní strategie protidrogové politiky 2010 – 2018
- ✓ Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č. j.: 14 423/99-22
- ✓ Národní strategie protidrogové politiky 2010 – 2018
- ✓ Protidrogové strategie EU 2005 – 2012
- ✓ Zdraví pro všechny v 21. století (usnesení vlády ČR č. 1066/2002)
- ✓ Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, č. j.: 25 884/2003-24
- ✓ Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, č. j.: 10 194/2002-14

Všechny uvedené dokumenty naleznete na webových stránkách: www.msmt.cz.

12) SEZNAM DOSTUPNÉ ODBORNÉ A METODICKÉ LITERATURY, ČASOPISY, VIDEOTÉKA A WEBOVÉ STRÁNKY

➤ **Literatura a časopisy**

- ✓ Kohoutek, R.: Poznávání a utváření osobnosti, Brno 2001
- ✓ Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi, Praha 1995
- ✓ Presl, J.: Drogová závislost, Praha 1994
- ✓ Čáp, Mareš: Psychologie pro učitele, Praha 2001
- ✓ Sborník: Prevence šikanování ve školách
- ✓ Rufertová, H.: Poznávej lidi a život v zemi, v níž žiješ (problematika menšin – Rómové + romská abeceda)
- ✓ Nešpor, K.: Alkohol, drogy a vaše děti, Praha 1997
- ✓ Presl, J.: Řekni drogám NE (brožurka)
- ✓ Marádová, E.: RV Hygienické návyky, Péče o zdraví, Praha 1999
- ✓ Marádová, E.: RV Zdravý životní styl, Praha 2000
- ✓ Legislativa v kontextu problematiky užívání návykových látek (přehled)
- ✓ Kol. autorů: Metodika k prevenci dětských úrazů, 2006
- ✓ Časopis: Redway (celostátní školní časopis, měsíčník)

- ✓ Jedlička, J. a kol.: Krátký odborný návod dostatečně odpovědným milencům, SZÚ 2008
- ✓ Trmal, J. a kol.: Poranění jehlou, SZÚ 2008
- ✓ Resl, V. a kol.: Informace pro budoucí maminky o HIV/AIDS, SZÚ 2008
- ✓ Mruškovičová, L. a kol.: Ach jo...! Praktické informace o pohlavně přenosných infekcích, SZÚ 2007

➤ **Videotéka**

- ✓ Pravda o drogách
- ✓ Malá policejní akademie (šikana, záškoláctví, kriminalita, alkohol, drogy)
- ✓ Řekni drogám Ne
- ✓ Dokumenty: Člověk v tísní

➤ **Webové stránky**

- ✓ www.stopkoureni.cz
- ✓ www.odvykani-koureni.cz
- ✓ www.dokurte.cz
- ✓ <http://slzt.cz/>
- ✓ www.drogy-info.cz
- ✓ www.prevcentrum.cz
- ✓ www.drnespor.eu
- ✓ www.aids-hiv.cz

13) SEZNAM ORGANIZACÍ ZABÝVAJÍCÍCH SE PROBLEMATIKOU PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A ORGANIZACÍ, KTERÉ POSKYTUJÍ ODBORNOU POMOC

1. Centrum primární prevence Prev-centrum:

www.prevcentrum.cz; tel. 233 355 459, 775 161 138; Meziškolská 1120/2, 169 00 Praha 6

2. Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, pracoviště Kolín:

www.pppstredoceska.cz; tel. 605 917 720, 321 722 116; Jaselská 826, Kolín

3. Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče – PhDr. Polášková:

www.dum-praha.cz; tel. 241 727 763; Na Dlouhé mezi 69, Praha 4 Hodkovičky

4. O.S. Tudy z nudy Jevany – Mgr. Kateřina Siveková – Křížáková:

www.tudyznudy.eu; tel. 775 723 290; Jevany

5. Pedagogická, právní a psychologická poradna Dr. Z. Kašparová & Dr. K. Kašpar:
www.pppk.cz; tel. 603294304, 604122097; Weberova 213, Praha 5 Motol

6. Středisko výchovné péče Kolín:
www.dud.cz/svp_kolin.html; tel. 321718555; Komenského 375, Kolín

7. Poradna pro zdravou výživu:
www.poradna-pro-vyzivu.cz; tel. 603 980 848; V Jámě 1, Praha 1

14) PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

OBECNÁ USTANOVENÍ

Na základě Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č.j. 24 246/2008-6 a Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č. j.: 20 006/2007-51 vydávám jako statutární orgán školy tuto směrnici. Směrnice je součástí organizačního řádu školy.

Obsah

1. Předmět

2. Vymezení základních pojmů

- 2.1 Šikanování
- 2.2 Verbální šikana
- 2.3 Fyzická šikana
- 2.4 Smíšená šikana

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

- 3.1 Odpovědnost školy a ochraně zdraví žáků.
- 3.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

4. Prevence proti šikanování

- 4.1 Školní vzdělávací program
- 4.2 Systém primární prevence sociálně patologických jevů
- 4.3 Systém dalšího vzdělávání školy
- 4.4 Informování pedagogických pracovníků
- 4.5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně
- 4.6 Školní řád
- 4.7 Spolupráce se specializovanými institucemi
- 4.8 Krizová telefonní linka

5. Krizový plán a postupy řešení šikanování

- 5.1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy
- 5.2 Vyšetřování šikany
- 5.3 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policíí ČR
- 5.4 Postup rodičů při podezření na šikanování

Seznam příloh:

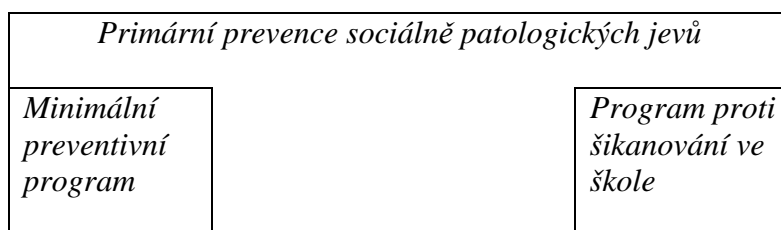
- 1. Informace pro pracovníky školy
- 2. Informace pro rodiče a žáky školy

3. Úkoly pro pracovníky školy
4. Policie - šetření a výslech žáků
5. Informační leták pro žáky ZŠ
6. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování
7. Příklady šikanování
8. Stádia šikanování
9. Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

1. Předmět

Tento Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Tento program je nedílnou součástí Primární prevence sociálně patologických jevů ve škole a Minimálního preventivního programu školy.

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Podoby šikanování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

2.2 Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

2.3 Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

2.4 Smišená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

3.1 Odpovědnost školy a ochraně zdraví žáků.

Škola je odpovědná souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., školský zákon. Je povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).

3.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

Pedagogický pracovník je odpovědný podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Bude-li znám případ šikanování a pedagogický pracovník nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, vystavuje se riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

4. Prevence proti šikanování

4.1 Školní vzdělávací program

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program Naše škola, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy.

4.2 Systém primární prevence sociálně patologických jevů

je dán Směrnicí k primární prevenci sociálně patologických jevů u žáků a Minimálním preventivním programem.

4.3 Systém dalšího vzdělávání školy

- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování
- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování
- vzdělávání školního metodika prevence

4.4 Informování pedagogických pracovníků

Dále je to informování pedagogických pracovníků, rodičů i žáků o problematice šikanování. Viz přílohy č.1 **Informace pro pracovníky školy** (pro školního metodika prevence, výchovného poradce a ředitele školy, pedagogické pracovníky) a č.2 **Informace pro rodiče a žáky školy**.

4.5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

Zpracování uceleného systému úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně a jejich postupné zapracování do dokumentů školy (Roční plán práce, týdenní plán práce, pracovní náplně...)

Viz příloha č.3 **Úkoly pro pracovníky školy** (ředitel školy, pedagogický pracovník, třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce).

4.6 Školní řád

Zpracování prevence proti šikanování do školního řádu a dodržování školního řádu.

4.7 Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,

- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

4.8 Krizová telefonní linka

Školní metodik prevence informuje o krizových telefonních linkách k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče

5. Krizový plán a postupy řešení šikanování

5.1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

Postup pedagogického pracovníka

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
5. Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ředitele školy

1. Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
2. Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
3. V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů
4. Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
5. V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
6. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
7. V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
8. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
9. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.
10. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Viz dále příloha č.3 **Úkoly pro pracovníky školy** (Po zjištění)

5.2 Vyšetřování šikany

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

5.3 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění):

- Policie ČR.
- orgán sociálně právní ochrany dítěte

Viz příloha č.4 **Policie - šetření a výslech žáků**

5.4 Postup rodičů při podezření na šikanování

Postup při podezření na šikanování, o kterém jsou informováni, by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost lze podat písemně, osobně nebo v elektronické podobě a je možné ji adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI. Stížnost je možno podat i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

Viz příloha č.2 **Informace pro rodiče**

11. ZÁVĚREČNÉ USTANOVENÍ

- Směrnice nabývá platnosti dnem 1. ledna 2009
- Směrnice nabývá účinnosti dnem: 20. ledna 2009
- Zaměstnanci školy s tímto řádem byli seznámeni na pedagogické radě dne 20. ledna 2009.

V Kostelci nad Černými lesy dne 20. 2. 2009 Mgr. Lenka Lasáková, ředitelka školy

Příloha č. 1

Informace pro pedagogické pracovníky - šikánování

Zpracováno podle metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikánování mezi žáky Č.j. 24 246/2008-6

Šikánování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikánování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikánování.

Charakteristika šikánování

Šikánování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Podoby šikánování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,

- ignorování žáka či žáků.

Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Pedagogičtí pracovníci mají za povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Odpovědnost pedagogických pracovníků

1. Pedagogičtí pracovníci mají jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., školský zákon, jsou povinni zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

2. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Prevence v šikanování

1. Základem prevence šikanování a násilí ve škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Pedagogičtí pracovníci při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci,
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

2. Pedagogičtí pracovníci se budou vzdělávat v akreditovaných kurzech k problematice šikanování podle plánu DVPP školy.

3. Pedagogičtí pracovníci budou vykonávat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

4. Pedagogičtí pracovníci budou vést důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka, pomáhat rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Viz dále ŠVP ...

5. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

6. Pedagogičtí pracovníci budou dbát na dodržování školního řádu, ve kterém jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Postupy řešení šikanování

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.

4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.

Metody vyšetřování šikany pedagogickým pracovníkem

Při vyšetřování šikany se nejprve zjišťuje, o jaké stádium a formu šikany jde. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování.

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

Výchovná opatření

1. Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

2. Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

4. V mimořádných případech se užití další opatření, které projedná ředitel školy.

Spolupráce s rodiči

Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.

Při nápravě šikanování pedagogický pracovník spolupracuje:

- s ředitelem školy, školním metodikem prevence, výchovným poradcem a dalšími pedagogickými pracovníky
- s rodinou oběti,
- s rodinou agresora.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisťným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.

- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Příloha č. 2

Informace pro rodiče - šikanování

Zpracováno podle metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky Č.j. 24 246/2008-6

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje výchovu a vzdělávání žáků. Její zákeřnost spočívá v tom, že často zůstává dlouhodobě skrytá a může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky. Proto je v zájmu rodičů i školy, aby znali základní informace k prevenci a uměli tento specifický problém řešit.

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Ne každý konflikt ve škole musí mít charakter šikanování, důležitým znakem je právě cílenost a opakovanost.

Podoby šikanování

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

Postup rodičů při podezření na šikanování

Odhalení šikany bývá obtížné, proto je nesmírně důležitá spolupráce s rodiči. Postup by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost lze podat písemně, osobně nebo v elektronické podobě a je možné ji adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI. Stížnost je možno podat i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

Možné příznaky šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Informace pro žáky - šikanování

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál?

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto?

Překonej strach a zajdi za učitelem, kterému důvěřuješ:

- třídní učitel,
- výchovný poradce,

- ředitel školy.

Svěř se rodičům.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“

Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neřict, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje.

Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.

- Svěř se svým rodičům.

- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky.

Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 3

Úkoly pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

1. Ředitel školy
2. Pedagogický pracovník
3. Třídní učitel
4. Školní metodik prevence
5. Výchovný poradce

1. Ředitel školy

Úkol	termín
Podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky a učiteli	Průběžně
Zajistí další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování	Dle plánu školy
Zajistí další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování.	Průběžně
Vytváří systém aktivit školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom	Dle plánu školy

z komplexního pojetí preventivní strategie (Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů č. j. 20 006/2007-51 a součást Minimálního preventivního programu školy).	
Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování.	Dle plánu školy
Zajistí vzdělávání školního metodika prevence	Dle plánu školy
Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky, zaměří se na prostory, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.	Dle plánu školy
Zajistí, aby pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý školní kolektiv. Za zvláště nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.	Dle plánu školy
Ve školním řádu jasně stanoví pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.	Dle plánu školy
Vytvoří školní Program proti šikanování, tento program se stane součástí Minimálního preventivního programu, zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde	Dle plánu školy
Zajistí, aby s krizovým plánem byli vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku) a jejich zákonní zástupci.	Dle plánu školy
Zajistí formy spolupráce s dalšími institucemi při řešení šikany (pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR).	Dle plánu školy
Zapracuje do klasifikačního řádu výchovná opatření pro potrestání agresorů: - Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele - Snížení známky z chování. - Převedení do jiné třídy.	Dle plánu školy
Zajistí spolupráci se specializovanými institucemi, se kterými bude škola spolupracovat v případě zjištění šikany.	Dle plánu školy
Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.	Při zjištění
V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.	Při zjištění
V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.	Při zjištění
V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.	Při zjištění
Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany.	Při zjištění
Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.	Při zjištění
Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.	Při zjištění
V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů	Při zjištění
Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí	Při zjištění

2. Pedagogický pracovník

Úkol	termín
Seznámí se s charakteristikou šikanování a projevy šikanování	Průběžně
Zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).	Průběžně
Předchází šikanování mezi žáky, projevy šikanování neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.	Průběžně
Rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.	Průběžně
Vede důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhá rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.	Průběžně
Zajistí dodržování školního řádu, kde budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.	Průběžně
Bude znát metody vyšetřování šikanování pro počáteční šikanu i pokročilou formu šikany.	Průběžně
Bude dodržovat výchovná opatření v klasifikačním řádu při potrestání agresorů: - napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele - snížení známky z chování. - navržení převedení do jiné třídy.	Při zjištění
Bude dodržovat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky, zaměří se na prostory, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.	Dle plánu školy
Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy
Informují-li rodiče o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
Má-li podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.	Při zjištění
Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.	Při zjištění

3. Třídní učitel

Úkol	termín
Seznámí se s charakteristikou šikanování a projevy šikanování	Průběžně
Zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).	Průběžně
Předchází šikanování mezi žáky, projevy šikanování neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.	Průběžně
Rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odp. jedince.	Průběžně
Vede důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhá rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.	Průběžně
Zajistí dodržování školního řádu, kde budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.	Průběžně
Bude znát metody vyšetřování šikanování pro počáteční šikanu i pokročilou formu	Průběžně

šikany.	
Vytváří dobré vztahy uvnitř třídního kolektivu, zabývá se vztahy v třídním kolektivu.	Průběžně
Vytváří pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu a vytváří dobré sociální klima třídy.	Průběžně
Posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy.	Průběžně
Bude dodržovat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky, zaměří se na prostory, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.	Dle plánu školy
Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy
Zajistí, aby žáci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.	Dle plánu školy
Seznámí prokazatelně s krizovým plánem vždy na začátku školního roku žáky (přiměřeně jejich věku) a jejich zákonné zástupce.	Dle plánu školy
Bude dodržovat výchovná opatření v klasifikačním řádu při potrestání agresorů: - napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele - snížení známky z chování. - navržení převedení do jiné třídy.	Při zjištění
Informují-li rodiče o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
Má-li podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.	Při zjištění
Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.	Při zjištění
Informuje dotčené rodiče o vyšetřování šikany.	Při zjištění

4. Školní metodik prevence

Úkol	termín
Seznámí se s charakteristikou šikanování a projevy šikanování	Průběžně
Zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).	Průběžně
Předchází šikanování mezi žáky, projevy šikanování neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.	Průběžně
Rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.	Průběžně
Vede důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhá rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.	Průběžně
Zajistí dodržování školního řádu, kde budou jasně stanoveny pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.	Průběžně
Bude znát metody vyšetřování šikanování pro počáteční šikanu i pokročilou formu šikany.	Průběžně
Bude dodržovat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky, zaměří se na prostory, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.	Dle plánu školy
Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy

Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.	Dle plánu školy
Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), koordinuje činnost při tvorbě krizového plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy
Zpracuje přehled specializovaných institucí včetně kontaktů, se kterými bude škola spolupracovat v případě zjištění šikany	Dle plánu školy
Bude dodržovat výchovná opatření v klasifikačním řádu při potrestání agresorů: - napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, - snížení známky z chování. - navržení převedení do jiné třídy.	Při zjištění
Informují-li rodiče o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
Má-li podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.	Při zjištění
Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.	Při zjištění

5. Výchovný poradce

Úkol	termín
Seznámí se s charakteristikou šikanování a projevy šikanování	Průběžně
Zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).	Průběžně
Předchází šikanování mezi žáky, projevy šikanování neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.	Průběžně
Rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.	Průběžně
Vede důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhá rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.	Průběžně
Zajistí dodržování školního řádu, kde budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.	Průběžně
Bude znát metody vyšetřování šikanování pro počáteční šikanu i pokročilou formu šikany.	Průběžně
Bude dodržovat výchovná opatření v klasifikačním řádu při potrestání agresorů: - napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, - snížení známky z chování. - navržení převedení do jiné třídy.	Při zjištění
Bude se podílet na realizaci programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy
Bude dodržovat v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky, zaměří se na prostory, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.	Dle plánu školy
Bude se podílet na realizaci Programu proti šikanování (součást Minimálního preventivního programu), zejména na krizovém plánu, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.	Dle plánu školy

Informují-li rodiče o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
Má-li podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.	Při zjištění
V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.	Při zjištění
Informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.	Při zjištění

Příloha č. 4

Policie - šetření a výslech žáků

§ 12 zákona č. 283/91 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů

Oprávnění požadovat vysvětlení

1. Policista je oprávněn požadovat potřebná vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení přestupku a jeho pachatele, jakož i pro vypátrání hledaných nebo pohřešovaných osob a věcí, a v případě potřeby ji vyzvat, aby se ve stanovenou dobu dostavila na určené místo k sepsání protokolu o podání vysvětlení.
2. Osoba je povinna výzvě podle odstavce 1 vyhovět.
3. Vysvětlení může odepřít pouze osoba, která by jím sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťovala jako újmu vlastní, způsobila nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za přestupek.
4. Vysvětlení nesmí být požadováno od osoby, která by jím porušila státem uloženou nebo státem uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byla této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěna.
5. Policista je povinen osobu předem poučit o možnosti odepřít vysvětlení podle odst. 3 a 4.
6. Kdo se dostaví na výzvu, má nárok na náhradu nutných výdajů a na náhradu ušlého výdělku (dále jen "náhrada"). Náhradu poskytuje policie. Nárok na náhradu nemá ten, kdo se dostavil jen ve vlastním zájmu nebo pro své protiprávní jednání.
7. Nárok na náhradu podle odstavce 6 zaniká, jestliže jej osoba neuplatní do sedmi dnů ode dne, kdy se na výzvu podle odstavce 1 dostavila; o tom musí být osoba poučena.
8. Nevyhoví-li osoba bez dostatečné omluvy nebo bez závažných důvodů výzvě podle odstavce 1, může být předvedena k sepsání protokolu o podání vysvětlení.
9. Protokol o podání vysvětlení musí být s osobou sepsán bez zbytečného odkladu po jejím předvedení; po jeho sepsání policista osobu propustí.
10. O předvedení sepíše policista úřední záznam.

Dle zákona č. 283/1991 Sb., jsou policejní orgány oprávněny při plnění úkolů požadovat pomoc a součinnost a vyzvané osoby (například ředitele školy) jsou povinny této výzvě vyhovět.

Je nutné ale rozlišovat mezi šetřením (to lze provést ve škole za přítomnosti pedagoga nebo jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže) a výslechem (ten musí být vykonán za přítomnosti pracovníka OPD nebo psychologa a konat by se měl mimo prostory školy.

Škola by proto měla umožnit nejvýše předběžné šetření žáků podle zákona 283/1991 Sb., za účasti vedení školy nebo některého pedagoga. O tomto šetření by měl být vždy informován třídní učitel, který tuto skutečnost sdělí rodičům šetřeného žáka.

§ 45, 46, 97-102 zákona č. 141/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Způsobilost k právním úkonům

Je-li poškozená osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je-li její způsobilost k právním úkonům omezena, vykonává její práva podle tohoto zákona její zákonný zástupce. V případech, v nichž zákonný zástupce poškozeného nemůže vykonávat svá práva uvedená v odstavci 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv poškozenému opatrovníka. Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je přípustná stížnost. Jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody, přechází práva, která tento zákon přiznává poškozenému, i na jeho právní nástupce. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění.

Svědci

Každý je povinen na předvolání se dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli o okolnostech důležitých pro trestní řízení. Jestliže se svědek, ač byl řádně předvolán, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předveden. Na to a na jiné následky nedostavení musí být svědek v předvolání upozorněn. Nedostaví-li se příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, je nutno požádat jeho velitele nebo náčelníka, aby sdělil důvod, proč se předvolaný nedostavil, popřípadě, aby ho dal předvést. Svědek nesmí být vyslechnut o okolnostech, které tvoří státní tajemství, jež je povinen zachovat v tajnosti, ledaže by byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn; zproštění lze odepřít jen tehdy, jestliže by výpověď způsobila státu vážnou škodu. Svědek nesmí být vyslýchán též tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn. Zákaz výslechu podle odstavce 2 se nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestního činu, stran něhož má svědek oznamovací povinnost podle trestního zákona. Rovněž se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných ve zvláštním zákoně stupněm utajení „Důvěrné“ nebo vyhrazené, tvořící předmět služebního tajemství. Právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh; jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědí týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru. Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozcovi, osvojiteli, osvojenec, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní. Odepřít výpověď jako svědek nemůže však ten, kdo má stran trestného činu, jehož se svědecká výpověď týká, oznamovací povinnost podle trestního zákona.

Výslech svědka

Před výslechem svědka je třeba vždy zjistit jeho totožnost, jeho poměr k obviněnému, poučit jej o právu odepřít výpověď, a je-li toho třeba, též o zákazu výslechu nebo o možnosti postupu podle § 55 odst. 2, jakož i o tom, že je povinen vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet. Dále musí být poučen o významu svědecké výpovědi z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi. Je-li jako svědek vyslychaná osoba mladší než patnáct let, je třeba ji poučit přiměřeně jejímu věku.

Na počátku výslechu musí být svědek dotázán na poměr k projednávané věci a ke stranám a podle potřeby též na jiné okolnosti významné pro zjištění jeho hodnověrnosti. Svědkovi musí být dána možnost, aby souvisle vypověděl vše, co sám o věci ví a odkud zvěděl okolnosti jím uváděné.

Svědkoví mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů. Svědkovi nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy okolnosti, které se mají zjistit teprve z výpovědi.

Je-li toho třeba k zjištění pravosti rukopisu, může být svědkovi přikázáno, aby napsal potřebný počet slov.

Neshledá-li vyšetřovatel důvod k sepsání protokolu o výslechu způsobem uvedeným v § 55 odst. 2, ačkoliv se jej svědek domáhá a uvádí konkrétní skutečnosti, které podle něj takový způsob sepsání protokolu odůvodňují, vyšetřovatel věc předloží státnímu zástupci, aby přezkoumal správnost postupu vyšetřovatele. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, odloží výslech svědka do doby, než státní zástupce přijme opatření. V opačném případě svědka vyslechne a do přijetí opatření státního zástupce s protokolem nakládá tak, aby totožnost svědka zůstala utajena.

Je-li jako svědek vyslychána osoba mladší než patnáct let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslychané osoby přispěla k správnému vedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech. V řízení před soudem je možno na základě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu i bez podmínek uvedených v § 211. Osoba, která byla k výslechu přibrána, se podle potřeby vyslechne k správnosti a úplnosti zápisu, k způsobu, jímž byl výslech prováděn, jakož i k způsobu, jímž vyslychaná osoba vypovídala.

Jedná se zpravidla o případy trestných činů znásilnění, pohlavního zneužívání, resp. pokusů těchto trestných činů, namířeným proti osobám mladším patnácti let. V těchto případech často dochází k hrubým zásahům do pohlavní sféry poškozených a jejich psychiky.

Věková i mentální úroveň poškozených (často je svědek velmi mladého věku) vyžaduje diferencovaný přístup a zvláštní znalost při jejich výslechu.

Přibrání pedagoga, resp. jiné osoby v případech uvedených v § 102, je závazné.

Jestliže svědek dovršil v průběhu dalšího řízení, například v době hlavního líčení, patnáctý rok věku, pak se postupuje podle ustanovení § 211 trestního řádu.

1. Je-li jako svědek vyslychána osoba mladší než patnáct let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslychané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm

mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslychané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.

2. V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech. V řízení před soudem je možno na podkladě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu i bez podmínek uvedených v § 211 odst. 1 a 2. Osoba, která byla k výslechu přibrána, se podle potřeby vyslechne k správnosti a úplnosti zápisu, k způsobu, jímž byl výslech prováděn, jakož i k způsobu, jímž vyslychaná osoba vypovídala.

Svědectví

Svědka má nárok na náhradu nutných výdajů a ušlé odměny za práci (svědecké). Nárok zaniká, neuplatní-li jej svědek do tří dnů po svém výslechu nebo po tom, co mu bylo sděleno, že k výslechu nedojde; na to musí být svědek upozorněn. Výši svědeckého určí ten, kdo svědka předvolal, a v řízení před soudem předseda senátu.

Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR

Čj.: 25 884/2003-24

1. Úvod

Informace o spolupráci škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže je opětovným připomenutím toho, že včasná prevence v oblasti sociálně patologických jevů je závažné téma, kterému musí být věnována pozornost. Prevence musí být prováděna systémově a kontinuálně, v optimálním případě se prevence a zdravý životní styl stávají přirozenou součástí života školy a školského zařízení. Mnoho aktivit využitelných pro osvojení si zdravého životního stylu a metodiky prevence nelze pouze vyčíst z manuálů, metodik a příruček. Je třeba se odborně vzdělávat v teoretické i praktické rovině této problematiky.

Spolupráce Policie ČR a resortu školství je realizována v rámci prevence sociálně patologických jevů a mnohdy i při řešení problémů vzniklých v souvislosti s těmito jevy ve školách a školských zařízeních. V návaznosti na zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí upravuje Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 8/ 2002 systém práce a postupy policistů v oblasti preventivně výchovného působení na děti a mládež a v oblasti odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži.

Se sociálně patologickými jevy, mezi které patří zejména problematika násilí, šikany a zneužívání návykových látek, se setkáváme ve větší či menší míře na všech typech škol i ve školských zařízeních. Z tohoto důvodu by měla být navázána školami a předškolními a školskými zařízeními spolupráce s Policií ČR preventivně, nikoliv až při řešení problémů spojených s výskytem těchto jevů.

Vedení školy nebo školského zařízení spolupracuje s obvodním oddělením Policie ČR a specialistou OŘ PČR podle místa příslušnosti subjektu. Škola, školské zařízení by měly navázat kontakt jednak s vedoucím tohoto oddělení s policistou s územní odpovědností v místě. Ve škole a školském zařízení jsou dostupná telefonní čísla, kam se v případě nutnosti obrátit a jak postupovat v případě zjištění závažných sociálně patologických jevů. Problémy spojené s drogami, násilím, šikanou a dalšími asociálními jevy je třeba řešit ve vzájemné spolupráci s rodiči v souladu s právními předpisy. I v tomto případě je optimální využít předem dohodnuté postupy.

Školy a školská zařízení by v rámci preventivních programů a projektů měly být v kontaktu s Preventivními informačními skupinami Policie ČR (PIS), které jsou zřizovány při krajských, okresních a městských ředitelstvích Policie ČR. Činnost těchto skupin je informační a poradenská. Při plánování, tvorbě a realizaci preventivní strategie vycházejí tyto skupiny z bezpečnostní situace příslušné oblasti, ze znalosti trestné činnosti motivované mimo jiné

obchodem s drogami, delikty spojenými s alkoholovou i nealkoholovou toxikománií, hracími automaty apod. Adresář PIS viz.: www.mvcr.cz/prevence/obcanum/pis/adresar.html. Školy a školská zařízení při znalosti situace v regionu a místě mohou pak optimálně přizpůsobit nebo aktualizovat své preventivní programy a využít lektorských služeb policistů v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

Prevence a oznamování podezření na trestnou činnost dětí a mládeže a trestnou činnost páchanou na dětech a mládeži je důležitým okruhem spolupráce školy s policií. Oznamovací povinnost je dána ustanoveními § 167 a 168 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (nepřekazení trestného činu a neoznámění trestného činu), kdy je trestný ten, kdo spáchání nebo dokončení uvedených trestných činů nepřekazí, nebo jejich spáchání neoznámí (např.: trestné činy týrání svěřené osoby, vraždy, loupeže, pohlavního zneužívání, znásilnění, drogové delikty, majetková trestná činnost apod.).

Všichni zaměstnanci škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT, krajem nebo obcí mají kromě výše uvedené zákonné povinnosti navíc oznamovací povinnost dle Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení čl. 13, odst. 1 “Všichni zaměstnanci ohlašují řediteli školy své poznatky, které svědčí o tom, že žák užívá omamné látky, dopouští se gamblerství, šikany, trestné činnosti nebo je ohrožen jinými sociálně patologickými jevy, dále je-li vystaven šikaně či týrání, případně jinému nežádoucímu zacházení ve škole i mimo školu”.

K předcházení možným trestným činům mládeže a na mládeži by měl vést i řádný výkon dohledu nad nezletilými podle § 422 občanského zákoníku. Toho se týká zejména čl. 14, odst. 1 Pracovního řádu a další školské předpisy. I při vyšetřování školních úrazů je možno někdy zjistit souvislost s trestnou činností. Pokud jde o trestné činy páchané na dětech a mládeži, jde zejména o tělesné týrání, psychické týrání, pohlavní zneužívání a týrání, citové týrání, zanedbávání, ale i šikanování.

2. Věkové kategorie

Pro potřeby předloženého materiálu nebylo možné sjednotit terminologii, která se týká vymezení věku žáků. Důvodem je obecná nejednotnost těchto pojmů, která je dána odlišnými kritérii pro věkové vymezení z pohledu Úmluvy o právech dítěte, trestního práva apod. Níže uvedená tabulka vymezuje pojetí jednotlivých kategorií v resortu školství, Policii ČR a trestně právních předpisech:

3. Vstup policie do školy

Ředitelé škol nemohou bránit policii ve vstupu do škol vzhledem k obecným ustanovením trestně právních předpisů o povinné pomoci policejním orgánům. Ředitel tedy poskytne v případě, že je o to policií požádán, vhodnou místnost k výslechu žáka ve škole. Nejde samozřejmě jen o striktní dodržování předpisů, ale měla by zde existovat snaha o maximálně dobrou spolupráci pracovníků obou subjektů, vzájemný respekt a vstřícnost v zájmu dětí a mládeže i v obecném zájmu.

4. Předvolání a předvedení

Policie může nezletilého předvolat nebo i předvést. Ve školách lze od nezletilých žáků vyžadovat podání vysvětlení, provádět výslech svědka, výslech osoby podezřelé nebo výslech obviněného poté, kdy je ředitel školy nebo jeho zástupce seznámen s předmětem policejního úkonu včetně důvodů, jež k němu vedou. To se týká i případného uvolnění žáka ze školy pro potřebu policie, např. k rekonstrukci na místě činu, rekonstrukci, označení míst páchaní trestné činnosti, k vydání věci, k výslechu či podání vysvětlení na útvaru policie. Jedná se tedy o všechny policejní úkony ve smyslu zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, ať již jde o poškozeného, svědka či pachatele protiprávního jednání.

Z § 422 občanského zákoníku vyplývá, že škole přísluší vykonávat náležitý dohled nad nezletilými žáky. Tato povinnost a odpovědnost přísluší především rodičům, ale i těm, kteří přechodně tento dohled vykonávají. Pedagogický dozor nad žáky je zásadním prvkem v ustanoveních předpisů, které upravují povinnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví ve školství.

Pokud má být předvolání nebo předvedení a výslech žáka – dítěte provedeno ve škole a z důvodu zajištění, aby nebylo mařeno další vyšetřování, není předem vyrozuměn zákonný zástupce žáka, je žádoucí, aby škola zajistila přítomnost pedagoga, neboť za žáka v době vyučování škola odpovídá. Ředitel školy by měl stanovit odpovědnou osobu, která bude zajišťovat uvedený dohled.

Pokud jde o omluvení nepřítomnosti žáka z důvodu předvolání nebo předvedení, postup vyplývá opět z obecně povinné součinnosti s vyšetřujícími orgány podle trestně právních předpisů.

Policista je povinen při výkonu své pravomoci prokázat svou příslušnost k policii, a to stejnokrtem s identifikačním číslem, služebním průkazem, odznakem služby kriminální policie nebo ústním prohlášením “policie” (ustan. § 10 odst. 1 a 2 zák. č. 283/1991 Sb.). V případě nějaké pochybnosti, pokud jde o totožnost příslušníka policie (zvláště v případě předvedení dítěte mimo školu), je nejjednodušším způsobem ověření totožnosti telefonický dotaz na pracoviště policie, které dotýčný příslušník uvedl a služebním průkazem či odznakem služby kriminální policie a vyšetřování doložil. Výše uvedený postup byl dohodnut se zástupci služby kriminální policie a vyšetřování.

5. Postup při předvolání, předvedení nebo zajištění žáka

Postup při předvolání osoby mladší 15 let řeší Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002 v čl. 8 odst. 1 a s odkazem na § 12 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů: “Osobu mladší 15 let lze předvolat k podání vysvětlení nebo jinému úkonu pouze prostřednictvím jeho zákonného zástupce, orgánu sociálně právní ochrany nebo prostřednictvím školy, jíž je žákem, nebo jiného obdobného zařízení.”

Postup při předvedení dítěte řeší čl. 8 odst. 10 zmíněného Závazného pokynu policejního prezidenta ve smyslu § 13 odst. 6 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR ve znění pozdějších předpisů: “Vyžaduje-li závažnost a neodkladnost prováděného šetření předvedení osoby mladší 15 let na útvar policie, je předvedení prováděno zpravidla policisty v občanském oděvu za použití civilního vozidla. Specialista zajistí bezprostředně po předvedení přítomnost osoby způsobilé k jejímu střežení i k případné účasti na služebních úkonech. Je-li předvedení provedeno ze školy nebo zařízení, specialista zajistí přítomnost třetí osoby po celou dobu služebního zákroku i služebních úkonů. Pominou-li důvody předvedení, osobu mladší 15 let předá zpět do školy nebo zařízení, ze kterého byla předvedena, nebo ji předá zákonnému zástupci.”

Další povinnost ukládá policii § 14 odst. 4 téhož zákona: “Po zajištění je policista povinen na žádost osoby zajištěné vyrozumět o této skutečnosti některou z osob uvedených v § 12 odst. 3, případně jinou jím určenou osobu. Jedná-li se o osobu mladší 18 let, je policista povinen ihned vyrozumět zákonného zástupce této osoby. V případě zajištění osoby mladší 15 let, vždy též bez odkladu vyrozumí orgán sociálně-právní ochrany mládeže”.

6. Podání vysvětlení žáka

Podle Zákona České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, je policista oprávněn požadovat potřebná vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení přestupku a jeho pachatele, jakož i pro vypátrání hledaných nebo pohřešovaných osob a věcí.

Podat vysvětlení dle § 12 odst. 1 uvedeného zákona je osoba povinna vyhovět ihned v případě, že jde o závažnou trestnou činnost.

Pokud jsou tato vysvětlení požadována od dítěte, podle odst. 4 čl. 8 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 8/2002 je třeba o úkonu předem vyrozumět jeho zákonného zástupce. To neplatí, jestliže provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nelze zajistit. Na způsobu vyrozumění se domluví policista s vedením školy nebo zařízení. Dle odst. 6 čl. 8 uvedeného závazného pokynu rozhodne policista vzhledem k okolnostem, závažnosti nebo složitosti případu, zda přibere třetí osobu k podání vysvětlení osobou mladší 15 let.

7. Výslech žáka

Škola musí o výslechu žáka předem vyrozumět zákonného zástupce dítěte (Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení č.j.: 14 269/01-26 čl. 8 odst. 2 a 3), pokud tak již neučinila Policie České republiky (Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8 odst. 4 čl. 8). V případech, kdy by mohlo být takovým oznámením mařeno další vyšetřování a po předchozí dohodě s odpovědným pracovníkem policie, vyrozumí škola zákonného zástupce bezprostředně po souhlasu policie. Sdělení v nevhodnou dobu by například mohlo v některých případech ohrozit i bezpečnost dítěte (např. týrání nebo zneužívání v rodině, podpora trestné činnosti v rodině atp.).

Podle ustan. § 102 odst. 1 trestního řádu a zákona o Policii ČR mohou být mladiství vyslýcháni bez účasti osob vykonávajících dohled nad nezletilými.

Ve smyslu trestně právních norem je však stanoveno, že u mladistvých obviněných je nutná obhajoba (§ 36 odst. 1 písm. c) tr. řádu). Obhájce se tedy povinně zúčastňuje všech úkonů trestního řízení včetně výslechu. Přítomen může být dále znalec, konzultant či tlumočník. Jiná situace však nastává při výslechu dětí, kdy platí i ustanovení § 158 odst. 4 trestního řádu č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o povinnosti informovat zákonné zástupce před započítáním úkonu; to neplatí, jestliže provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nelze zajistit. Povinnost ustanovit mladistvému obviněnému obhájce a informovat zákonné zástupce před výslechem dětí o této skutečnosti nenáleží řediteli školy popř. školského zařízení, ale jedná se podle § 158 odst. 4 trestního řádu č. 140/1961 Sb. o povinnost orgánů činných v trestním řízení.

Školy a školská zařízení mají pochopitelně zájem, aby bylo respektováno v první řadě předvolání prostřednictvím zákonných zástupců. Současně je ovšem jasné, že ve značné míře jsou vyšetřovány děti z problémových rodin, z rodin, kde rodiče často trestnou činnost dětí kryjí nebo se nacházejí v roli pachatele a nemají zájem na jejím řádném vyšetření. Je proto nutné individuálně posuzovat konkrétní situaci a snažit se vyjít policii vstříc, i když to znamená určitou zátěž pro pracovníky školy, zvláště v situaci, kdy je zapotřebí předvést dítě nebo mladistvého na příslušnou součást policie.

Současně je nutno připomenout, že i pro děti a mládež v plné míře platí presumpce nevinny, jakož i striktní ochrana jejich práv včetně práva na obhajobu a práva odepřít výpověď na jedné straně a dodržování povinností včetně státem uložené nebo uznané povinnosti mlčenlivosti na straně druhé. Není snad ani nutné připomínat, že dítě nemůže a nesmí být ani slovně v souvislosti s výslechem napadáno nebo jinak sankcionováno. Pokud by bylo dítě předvedeno ze školy, je nutné, aby už i po cestě byl přítomen pedagog či jiná osoba k tomuto určená.

V předškolních zařízeních je třeba uvedené postupy vždy uplatňovat zvláště citlivě a opatrně.

8. Neomluvená absence žáka

Závažným problémem je i hlášení neomluvené absence. Je třeba vycházet z § 31 zákona č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o přestupcích, který označuje jako přestupek ohrožení výchovy a vzdělávání nezletilců zejména skutečnost, že dítě není přihláшено k povinné školní docházce nebo dojde k zanedbávání péče o ni. Dále je to § 217 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který zakotvuje jako ohrožování

mravní výchovy mládeže vydání (i z nedbalosti) osoby mladší 18 let v nebezpečí zpustnutí (např.: umožněním vést zahálčivý život).

Příloha č. 5

Informační leták pro žáky ZŠ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrát se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 6

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 7

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

- nadávaj mi
 - dělaj mi naschvály
 - maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
 - rejpaj do mne
 - když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
 - když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
 - když něco provedou, snaží se to svalit na mne
 - když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
 - vo hodině, když písemka, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval
 - všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku
 - když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
 - nepouští mne mezi sebe když si povídají
 - když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu
 - ve frontě na oběd mne předbíhají
 - když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd
 - povyšujou se nade mne
 - Nic mi nepučej
 - když něco udělám, hned to všem řeknou
 - plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
 - na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
 - když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne.
- Když už mi poraděj, tak špatně
- někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč
 - když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku

2. Případ: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě.

Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytila od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Obětí agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem. Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsňeny mimo vědomou oblast.

Kolář M. (2005) Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005

Příloha č. 8

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 9

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.
Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.
Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.
Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.
Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

- Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.
Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007
Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18
Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.
Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

15) ŠKOLNÍ A KLASIFIKAČNÍ ŘÁD NA ŠKOLNÍ ROK 2011 – 2012

➤ K dispozici:

- ✓ http://www.zskncl.cz/phprs/storage/skolni_rad_deti_2011-12.pdf
- ✓ http://www.zskncl.cz/phprs/storage/klasifikacni_rad_deti_2011-12.pdf
- ✓ K tištěnému MPP je školní a klasifikační řád jeho součástí
- ✓ Sekretariát ZŠ školy
- ✓ Výchovný poradce, metodik prevence a třídní učitelé

MPP vypracovala Marta Knopová
Metodik prevence
Září 2011